

lijke beschrijvingen van hetgeen anderen op dit gebied hebben voorgesteld, een ruime keus. Vooral met betrekking tot de massage ziet men, hoe weinig eenheid tot nu toe in deze behandelingswijze is verkregen en hoeveel contraïndicaties er tegen de aanwending dezer methode bestaan.

Hoogst lezenswaard en zeker het best geslaagd is het hoofdstuk over de werking van alkaliën, zuren en keukenzout en de indicatiën voor hun gebruik. Hier worden o. a. de proeven van FORSTER over den gunstigen invloed van keukenzout op de HCl-afscheiding bij chloorhonger gereleveerd, en de gunstige werking van KISSINGER en HOMBURGER keukenzout-wateren bij chronischen maagcatarrh naast die van Karlsbader en andere glauberzout-houdende wateren bij chronische maag-darmcatarrhen, ulcus ventriculi enz. in het licht gesteld. Van de desinfectieerende geneesmiddelen zegt de Schrijver terecht, dat zij niet aan de gekoesterde verwachtingen beantwoord hebben; alleen zoutzuur maakt hierop een uitzondering (blz. 80), terwijl ook calomel, al werkt het niet abortief op het typhouse proces, van tijd tot tijd met groot voordeel bij sommige aandoeningen van het digestie-apparaat kan worden voorgeschreven.

Nadat de Schrijver aan de amara, aan de fermenten, aan den alcohol, aan de laxantia, carminativa, adstringentia, neurotica enz. eenige bladzijden heeft gewijd, bespreekt hij de indicaties tot chirurgisch ingrijpen bij ziekten van het digestie-apparaat, voor zoover de interne medicus daarin belangstelt, om zijn algemeene beschouwingen met eenige wenken over klimaatkuren (bosch-, berg-zeelucht enz., inrichtingen voor maaglijders) en suggestieve behandeling te eindigen.

In de laatste helft van het tweede deel wordt de speciëele therapie der verschillende ziekten van het spijsverteringsapparaat behandeld. Een korte bespreking van aetiologie, symptomatologie, ja zelfs van de differentiëele diagnose, gaat telkens, voor zoover dit tot toelichting der therapeutische voorschriften strict noodzakelijk is, aan de meer uitvoerige uiteenzetting der behandeling vooraf. Aan de literatuur wordt overal een ruime plaats toegekend.

Summa summarum zal het werk tot bestudeering van den tegenwoordigen stand der maagtherapie door den „internist” niet zonder vrucht ter hand worden genomen.

ZEEHUISEN.

PARTICULIERE CORRESPONDENTIE.

Königsberg i/Pr. Dec. 1896.

Geachte Collega!

Wellicht interesseert het de Hollandsche Collegae iets omtrent de stad „der reinen Vernunft” en haar Universiteit, de „Albertina” te vernemen. Hoewel ik hier nog slechts korten tijd vertoef, ben ik tóch, dank zij de wel-

willendheid en de voorkomendheid der medische autoriteiten, reeds zoodanig ingeburgerd, dat ik in staat ben eenige indrukken weer te geven.

Zooals bekend is, is nu bijna een jaar geleden Prof. v. EISELSBERG uit Utrecht, naar deze Universiteit beroepen; door zijn vriendelijke tusschenkomst werden voor mij de poorten der wetenschap wijd geopend, en ik twijfel er niet aan of hij zal elken Hollander, die hier een kijkje mocht willen nemen, met dezelfde hulpvaardigheid ten dienste staan. Hem interesseert alles wat Holland en de Hollanders betreft in hooge mate; met genoegen bespeurde ik het *Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde* op zijn schrijftafel.

De chirurgische kliniek, waarvan hij het hoofd is, kan een vergelijking met andere instellingen van dien aard in Duitschland doorstaan; het is een eenvoudig, zeer groot gebouw, doch van binnen op uitstekende wijze ingericht. Van de operatiezalen, die ik in het Duitse Rijk zag, is deze hier niet de minste; en dat er duchtig van wordt gebruik gemaakt, bewijst het groote aantal operaties, welke worden verricht. Sinds Februari van dit jaar verrichtte VON EISELSBERG reeds ruim veertig groote maag- en darmoperaties, op welk gebied de naam van den vroegeren Utrechtschen Hoogleraar, een uitstekenden klank bezit. De polikliniek wordt jaarlijks door ongeveer 4500 patiënten bezocht, zoodat er, wat men noemt, veel werk aan den winkel is. De acht à negen assistenten, waaronder de Hollandsche Collega LAMERIS als volontair arts, hebben dan ook de handen vol.

De kliniek van Prof. LICHTHEIM, een van Duitschlands beste klinici, mag eveneens genoemd worden. Nog zelden zag ik, ten behoeve van het onderwijs, zooveel hulpmiddelen beschikbaar. De Hørsaal is een der mooiste van geheel Duitschland; het is een hoog, uitstekend verlicht lokaal, met amphitheatergewijs geplaatste banken; en aan den wand prijkt de buste van VON LEYDEN, die hier voor jaren doceerde. Ook in deze kliniek beschikt men over een uitgebreid materiaal; het ambulatorium telt ruim 4200 patiënten 'sjaars. Daarbij dient nog te worden vermeld, dat er een tweede polikliniek bestaat, alwaar de toeloop nog veel grooter is, en naar ik hoorde, het getal van 6000 patiënten 'sjaars verre te boven gaat.

Dat men hier over zulk een enorm materiaal kan beschikken, komt een-deels daardoor dat Königsberg de eenige Universiteits-stad van geheel Oosten West-Pruisen is, en ten andere, omdat in het naburige Polen en Rusland het met de beoefening van de medische praktijk maar „zoo, zoo” is gesteld, zoodat velen zich lange en moeilijke reizen getroosten om hier te worden opgenomen. Russen, Polen, Lethen en Lithauwers, de laatsten voor niemand verstaanbaar, zijn dan ook volstrekt geen zeldzame gasten, hoewel zij in den zomer het talrijkst zijn, wijl de barre winter de meeste wegen in dezen uithoek letterlijk onbegaanbaar maakt. De Russische politie, die naar ik vernam, zoo dicht aan de grenzen is opgehoopt dat de verschillende posten elkander onder het bereik van stem en gezicht hebben, is ten opzichte van de arme stakkers, met name de Israëlieten, niet van hardvochtigheid vrij te pleiten; het komt meer dan eens voor, dat de patiënten ten einde permissie te verkrijgen om de grenzen te mogen overschrijden, hun bijeen gegaarde penningen aan den Russischen Hermandad moel afstaan, en dus geheel en al berooid in de kliniek aankomen. Edoch, ook deze zijn niet louter engelen;

velen zijn slechts met een tang aan te vatten; en hebben zij een hydrocephalus of dergelijk monstrum tot hun last, dan zien zij er geen bezwaar in den stumper in de kliniek te deponeren, om er nooit weer naar om te zien.

De meeste inrichtingen van onderwijs bevinden zich in hetzelfde gedeelte der stad, een soort van Quartier latin. Van uit den tuin der medische kliniek kan men de Frauen-kliniek (Prof. DOHRN), de Pathologisch-anatomische Anstalt (Prof. NEUMANN, en Prof. NAUWERCK) en het Laboratorium für med. Chemie und experiment. Pathologie (Prof. JAFFÉ en Prof. LASSAR-COHN) bereiken.

In al deze inrichtingen valt den bezoeker een gastvrij onthaal ten deel.

Met zulke goede leermiddelen, uitgebreid materiaal, en uitstekende docenten kan het niet anders of het onderwijs moet goed zijn, en spoedig komt men tot de overtuiging dat dit werkelijk het geval is. Intusschen zijn de studenten, in vergelijking met andere Universiteiten, niet talrijk, gedeeltelijk daaraan te wijten, dat er slechts weinig gelegenheid voor pretmaken bestaat. Bijna elke week worden er vergaderingen van wetenschappelijke vereenigingen gehouden. De twee voornaamste gezelschappen zijn; de „Verein „für wissenschaftliche Heilkunde” en de „Physikalisch-oconomische Gesellschaft”. Tijdens een samenkomst der eerstgenoemde vereeniging hield Prof. LICHTHEIM een voordracht over de „WIDAL'sche Serodiagnostik des Unterleibstypus”. Ik heb de waarde van dit diagnosticum van nabij leeren kennen. Zooals U bekend is, bestaat de reactie daarin, dat bloedserum van een typhus-lijder gevoegd bij een reïncultuur van typhus-bacillen deze doet agglutineeren; de bacillen, die zich onder gewone omstandigheden vrij in den bouillon bewegen, zinken, tengevolge van een verandering, welke nog niet geheel is opgehelderd, op den bodem van het reageerglas. Men vermoedt dat door de inwerking van het serum de bacillen aan elkander gaan kleven en zodoende in hun bewegingen worden belemmerd. In ruim 50 typhusgevallen had LICHTHEIM de gelegenheid het vertrouwbare dezer specifieke reactie na te gaan; zij ontbrak in geen enkel geval, en was daarentegen onwerkzaam op andere micro-organismen, met name Bact. Coli. Het serum van een jongen, die aan cerebrospinaal meningitis scheen te lijden, vertoonde de reactie zeer duidelijk en binnen eenige dagen bleek dat men hier werkelijk met een geval van typhus te doen had.

Een ander docent demonsteerde bij een kind met gespleten verhemelte de duidelijk zichtbare pharynxtonsil, en nog een ander hield een voordracht over het kristalliseeren van dierlijk eiwit. In vereeniging met Prof. HERMANN, den bekenden physioloog, onderzocht LICHTHEIM meerdere gevallen van aorta-aneurysma met behulp van RÖNTGEN stralen; jammer genoeg beschikt HERMANN niet over een apparaat van zoodanige capaciteit, dat de hartsbewegingen zichtbaar konden worden gemaakt; de schaduwen van hart en aneurysma waren overigens op het scherm, waarop zij werden opgevangen, zeer duidelijk te onderscheiden.

Een beter apparaat bezit de Physik. oec. Verein. In dit genootschap hield iemand een voordracht over RÖNTGEN-stralen, met behulp van een buis, welke inrichting hoewel in Holland allicht bekend, toch wel een nadere beschrijving waard is, wegens de meerdere intensiteit der stralen welke er mede verkregen wordt. De buis is namelijk vrij lang en peervormig: aan het

éene einde bevindt zich de kathode, aan den wand de anode, terwijl in het midden van de buig een plat spiegelkje geplaatst is, de zoogenaamde antikathode, welke de stralen der kathode naar den zijwand reflecteert, door welke inrichting de stralen belangrijk aan sterkte winnen. Toevalligerwijze was de demonstrator met behulp zijn toestel er achter gekomen dat hij voor jaren, bij een val, in plaats van een „verstuiking” zooals zijn aesculaap hem verzekerd had, een fractuur van den radius had opgelopen.

Zoo worden zelfs verjaarde lapsus aan de vergetelheid ontrukkt!

Mijn brief heeft intusschen een zoodanigen omvang verkregen, dat ik vrees reeds te veel van uw geduld gevergd te hebben. Voor ditmaal dus genoeg.

Met collegiale groeten.

t. t.

VAN LEERSUM.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

PARIJS. — **Hulde aan Pasteur.** Het overschot van PASTEUR is den 26 December j.l. op plechtige wijze overgebracht van de Notre-Dame naar het Institut PASTEUR. Aan deze inrichting heeft barones HIRSCH 2 miljoen frcs. geschonken.

Voor het monument, ter eere van PASTEUR te Parijs op te richten, is tot nu toe 215 000 frcs. bijeen gebracht (*Munch. med. Wochenschr.*, n°. 1).

— **Lombroso over Zola.** *La Semaine médicale* opent zijn nieuwen jaargang met een bespreking door LOMBROSO van een verhandeling over ZOLA, onlangs door Dr. E. TOULOUSE in het licht gegeven. TOULOUSE onderzoekt den schrijver volgens verschillende methoden, die de tegenwoordige anthropologie aan de hand geeft en komt tot het besluit, dat ZOLA is: een *dégénéré supérieur*. Deze schrijft zelf een voorrede bij de verhandeling en is er zeer mede ingenomen. LOMBROSO nu keurt èn de methode van onderzoek, èn de gevolgtrekkingen van TOULOUSE scherp af. Niet genoeg waarde is volgens hem gehecht aan het feit, dat ZOLA is van gekruist ras (Fransch Italiaansch) en dat zijn Italiaansche vader weer uit een Griekin en een Dalmatier gesproten is. Zoowel de kruising als de klimaatoverplanting (greffe climatique) geven aanleiding tot het ontstaan van begaafde nakomelingen, gelijk hij meent „bewezen” te hebben uit het voorbeeld der Noord-Amerikanen en der Joden, die „in hun land van oorsprong en soortgelijke landen, zooals Arabië en Abessinië, niet dat groote aantal genieën hebben opgeleverd als in Europa, evenals de Anglasaxen en de Spanjaarden er zooveel hebben „voortgebracht in hun koloniën” 1).

1) Het voorrecht van den bewerker dezer rubriek, om over alles te mogen schrijven, zonder noodig te hebben, zelf een oordeel te bezitten over de behandelde onderwerpen, moet ik een oogenblik prijs geven. Omtrent geen enkel der argumenten van LOMBROSO, hoe vreemd ze den leek in de tegen-